

Sygn. akt: I ACa 1450/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 maja 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Tomasz Szabelski
Sędziowie:	SA Krzysztof Depczyński SO del. Bożena Rządzińska (spr.)
Protokolant:	stażysta Agnieszka Kralczyńska

po rozpoznaniu w dniu 9 maja 2014 r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **N. P.**

przeciwko (...) **Spółce Akcyjnej z siedzibą w W.**

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Sieradzu

z dnia 1 października 2013 r., sygn. akt I C 61/13

I. oddala apelacje obu stron;

II. znosi wzajemnie pomiędzy stronami koszty postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 1450/13

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 1 października 2013 roku w sprawie z powództwa N. P. przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w W. o zadośćuczynienie, Sąd Okręgowy w Sieradzu zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 60.000 zł tytułem zadośćuczynienia wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 8 września 2012 roku do dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałej części, zniósł między stronami koszty zastępstwa procesowego i orzekł o pozostałych kosztach procesu.

W uzasadnieniu rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy wskazał, że w niniejszej sprawie powódka dochodziła zadośćuczynienia w kwocie 120.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami w związku ze śmiercią ojca, który jadąc rowerem został potrącony przez kierującego samochodem osobowym P. S. i doznał obrażeń, w wyniku których zmarł w szpitalu. Zdarzenie

miało miejsce w czerwcu 2007r. Sprawca wypadku był ubezpieczony od odpowiedzialności cywilnej w pozwanym towarzystwie ubezpieczeń.

Z ustaleń poczynionych przez Sąd I instancji wynika, że powódka jest jednym z czworga dzieci, w chwili wypadku miała 18 lat, uczęszczała do II klasy liceum. Była zżyta z ojcem. Dominujące u powódki poczucie żałoby i smutku miało wpływ na kształtowanie się jej osobowości oraz na jej rozwój emocjonalny i funkcjonalny przede wszystkim w zakresie kontaktów rówieśniczych. Po okresie żałoby wróciła do dawnej kondycji psychicznej. Jednakże zrezygnowała ze studiów z uwagi na brak środków finansowych. Obecnie jest mężatką, pracuje.

W swoich rozważaniach Sąd stanął na stanowisku, że powódce przysługuje roszczenie o zadośćuczynienie za krzywdę wobec naruszenia dobra osobistego w postaci szczególnej więzi emocjonalnej i rodzinnej łączącej ją z ojcem, która to więź pozostaje pod ochroną prawną przewidzianą w art. 23 k.c. i 24 k.c. Sąd przyjął, że powódka – dochodząc roszczenia w oparciu o treść art. 448 k.c. – wykazała istnienie tej szczególnej więzi, której zerwanie skutkowało poczuciem krzywdy. Sąd wskazał, że przesłanką żądania zadośćuczynienia pieniężnego w myśl art. 448 k.c. jest naruszenie dóbr osobistych, którego w przedmiotowej sprawie dopuścił się w sposób zawiniony i bezprawny sprawca wypadku, a w którym zginął ojciec powódki.

Sąd zasądził na rzecz powódki zadośćuczynienie w kwocie 60.000 zł z ustawowymi odsetkami na podstawie art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. Sąd Okręgowy uznał, że wskazana suma stanowi odpowiednią rekompensatę krzywdy moralnej, jeśli zważy się na wiek powódki w dacie śmierci ojca, poczucie osamotnienia i krzywdy a także tę okoliczność, że cierpienia nie przekroczyły przeciętnej miary, a żałoba nie przybrała cech patologicznych. Jednocześnie Sąd Okręgowy uznał, że żądanie przewyższające powyższą kwotę jest wygórowane. Sąd miał na uwadze także i to, że powódka otrzymała od strony pozwanej odszkodowanie w wysokości 35 000 zł na podstawie art. 446 § 3 k.c.

Na poparcie swojej argumentacji Sąd przywołał szereg orzeczeń Sądu Najwyższego, w myśl których dopuszczalna jest możliwość przyznania najbliższemu członkowi rodziny zmarłego zadośćuczynienie na podstawie art. 448 k.c. w zw. z art. 24 k.c. wtedy, gdy śmierć nastąpiła wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia przed 3 sierpnia 2008 roku, tj. przed wejściem w życie art. 446 § 4 k.c.

O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 100 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wywiodły obie strony.

Pozwany, skarżąc wyrok w całości zarzucił Sądowi Okręgowemu naruszenie prawa materialnego:

- art. 23 k.c. poprzez przyjęcie, że ochrona dóbr osobistych tam wymienionych obejmuje świadczenia związane ze zgonem innej osoby;
- art. 446 § 4 k.c. poprzez pominięcie, że zapis ten ma charakter *lex specialis* w niniejszej sprawie i w oparciu o ten zapis od daty jego obowiązywania mogą być zasądzone świadczenia związane ze śmiercią osoby najbliższej;
- art. 448 k.c. przez przyjęcie, że ma on zastosowanie w niniejszej sprawie w sytuacji, gdy funkcjonuje przepis szczególny, w oparciu o który możliwe jest zasądzenie świadczenia a nadto, iż roszczenie powódki ma związek z chęcią nabycia środków na zakup mieszkania, a nie rekompensować doznaną krzywdę;
- art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. Nr 124, poz. 1152 z późn. zm.) poprzez przyjęcie, że umowa obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej obejmuje odpowiedzialność odszkodowawczą za naruszenie dóbr osobistych innych niż życie i zdrowie.

W konkluzji zgłoszonych zarzutów apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa bądź obniżenie zasądzzonego świadczenia oraz o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego. Jako wniosek ewentualny zgłosił żądanie uchylenia wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Powódka zaskarżyła wyrok w części oddalającej jej żądanie co do kwoty 35 000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 8 września 2012r oraz w części orzekającej o kosztach postępowania, zarzucając naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. polegającą na przyjęciu, że zasądzone zadośćuczynienie w kwocie 65 000 zł jest w okolicznościach faktycznych sprawy adekwatne do krzywdy powódki, jaką wywołała śmierć ojca.

W konkluzji skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie od pozwanego na jej rzecz dalszej kwoty 35 000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 8 września 2012r oraz zasądzenie kosztów postępowania za obie instancje.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie są zasadne i podlegają oddaleniu.

Ustalenia faktyczne w niniejszej sprawie nie były kwestionowane przez żadną ze stron, przeto Sąd Apelacyjny w pełni je podziela i przyjmuje za własne, uznając, że zaskarżone orzeczenie jest prawidłowe, stanowiące wynik właściwej oceny zebranego materiału dowodowego, w świetle dyrektyw zawartych w art. 233 § 1 k.p.c..

Odnosząc się w pierwszej kolejności do apelacji pozwanego, kwestionującej zasadę odpowiedzialności, trzeba powiedzieć, że zarzuty w niej wywiedzione nie zasługują na aprobatę.

Kwestionując rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego apelujący zgłosił zarzut naruszenia art. 448 k.c. w zw. z art. 23 k.c., a także zarzut naruszenia art. 446 § 4 k.c. Zdaniem skarżącego w zaistniałym stanie faktycznym sąd nie miał możliwości zasądzenia zadośćuczynienia tak na podstawie art. 446 § 4 k.c. – ze względu na zasadę nieretroakcji ustawy i datę wypadku – jak i na podstawie art. 448 k.c. Uzasadniając swoje stanowisko apelujący wskazał, że pod ochroną art. 448 k.c. nie znajdują się wszelkie dobra osobiste i że przepis ten ma charakter *lex generalis* w stosunku do norm zawartych w art. 445 k.c. i 446 § 4 k.c., które regulują w sposób kompleksowy kwestię naprawienia szkody niemajątkowej w przypadku uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, a więc w przypadku naruszenia tych szczególnych dóbr osobistych. Art. 448 k.c. ma z kolei, w ocenie skarżącego, zastosowanie w przypadku naruszenia innych dóbr osobistych. Ponadto, apelujący podniósł, że zasadą w prawie cywilnym jest, iż odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym przysługuje wyłącznie osobie, w którą taki czyn został wymierzony i wyjątków od tejże zasady nie należy interpretować rozszerzająco.

Tak sformułowany zarzut nie zasługuje na uwzględnienie. Przepis art. 446 § 4 k.c. ma zastosowanie do zdarzeń powstałych po dacie wejścia w życie aktu prawnego jakim jest ustawa nowelizująca z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 116, poz. 731), o czym świadczy analiza art. 5 cytowanej ustawy. W ustawie nowelizującej Kodeks cywilny brak jest jakichkolwiek przepisów intertemporalnych, które stanowiłyby o możliwości stosowania wprowadzonej regulacji do zdarzeń zaistniałych przed wejściem w życie ustawy. W niniejszej sprawie, wypadek, w którym zginął ojciec powódki miał miejsce w dniu 13 czerwca 2007r roku, a zatem przed dniem wejścia w życie ustawy wprowadzającej do Kodeksu cywilnego art. 446 § 4.

Zarzut naruszenia art. 448 k.c. w zw. z art. 24 k.c. sprowadzający się w ocenie skarżącego do niemożności zasądzenia zadośćuczynienia za śmierć osoby bliskiej w sytuacji, gdy wypadek miał miejsce przed wejściem w życie przepisu art. 446 § 4 k.c. nie może się ostać z poniżej przedstawionych względów.

Zgodnie z treścią art. 448 k.c., w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia. Art. 24 § 1 k.c. stanowi z kolei, że ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba, że nie jest ono bezprawne (..) Nie można zaprzeczyć bezprawności działania sprawcy wypadku, którego odpowiedzialność cywilną ubezpiecza pozwany. Sam pozwany nie próbował obalić domniemania bezprawności czynu sprawcy, polegającego na spowodowaniu wypadku ze skutkiem śmiertelnym, które to zachowanie bezsprzecznie nosi znamiona bezprawnego. Odnosząc się natomiast do zagadnienia charakteru więzi rodzinnych jako dobra osobistego należy w pierwszej kolejności zgodzić

się z zapatrywaniem, iż katalog dóbr osobistych jest katalogiem otwartym. Dynamika życia społecznego i zachodzące zmiany kulturowe wymagają, ażeby zbiór ten dostosowany był do istniejących potrzeb społecznych, w tym także w zakresie ochrony więzi rodzinnych stanowiących podstawę funkcjonowania społeczeństwa. Tytułem przykładu można wskazać na wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 10 lutego 2012 roku, I ACa 1380/11 (LEX nr 1171313), w którym jednoznacznie stwierdzono, że więź emocjonalna łącząca osoby bliskie jest dobrem osobistym. Nie każdą więź rodzinną należy jednak automatycznie zaliczyć do kręgu dóbr osobistych. Winna być to taka więź, której zerwanie powoduje ból, cierpienie i rodzi poczucie krzywdy. Osoba dochodząca roszczenia na podstawie art. 448 k.c. powinna zatem wykazać te okoliczności, co – w świetle ustaleń dokonanych przez Sąd Okręgowy – powódka uczyniła.

Naruszenie dobra osobistego polega w rozpoznawanym przypadku na zerwaniu więzi emocjonalnej z osobą, z którą powódka pozostawała w szczególnie bliskiej relacji rodzinnej. Niewątpliwie N. P. poniosła szkodę niemajątkową związaną ze śmiercią ojca, której następstwem był szereg ujemnych dla niej przeżyć psychicznych. Apelujący nie negował zresztą ustaleń Sądu w zakresie doznania przez powódkę szkody niematerialnej, z którą wiązało się towarzyszące jej poczucie bólu, cierpienia, osamotnienia, krzywdy i niesprawiedliwości. Natomiast zbyt dużą wagę przypisał okoliczności, jakoby roszczenie powódki miało związek z chęcią nabycia środków na zakup mieszkania, co w ocenie pozwanego, dyskwalifikuje przedmiotowe żądanie w świetle art. 448 k.c. Powódka w wyjaśnieniach informacyjnych użyła sformułowania, że jej te pieniądze są potrzebne, żeby kupić mieszkanie, lecz formuła ta nie wyłącza zasadności powództwa. Powódka wskazała bowiem jedynie cel, na jaki ma zamiar przeznaczyć otrzymane zadośćuczynienie, co pozostaje bez związku z przesłankami wskazanymi w art. 448 k.c. w zw. z art. 24 kc., które w rozpatrywanej sprawie zostały bez zwątpienia wykazane.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zostało wypracowane stanowisko wyrażone m.in. w uchwale z dnia 13 lipca 2011 roku, III CZP 32/11 (OSNC 2012/1/10) i uchwale z dnia 22 października 2010 roku, III CZP 76/10 (LEX nr 604152) – na które powołał się Sąd I instancji – przyjmujące, że sąd może przyznać najbliższemu członkowi rodziny zmarłego zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę na podstawie art. 448 w związku z art. 24 § 1 k.c., także wtedy, gdy śmierć nastąpiła przed dniem 3 sierpnia 2008 r. wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia. To, że powódka należy do kręgu najbliższych członków rodziny zmarłego nie było kwestionowane na żadnym etapie postępowania przez stronę skarżącą i nie budzi zastrzeżeń sądu. Poglądy wyrażone w orzeczeniach Sądu Najwyższego, które – jak trafnie zauważa skarżący nie wiążą sądu orzekającego w niniejszej sprawie – są zbieżne z zapatrywaniami Sądu II instancji, który podziela zawartą w nich argumentację i przychylił się do takiego kształtowania linii orzeczniczej.

Sąd odwoławczy dostrzega pewną rozbieżność w orzecznictwie sądów w początkowym okresie obowiązywania art. 446 § 4 k.c., do której zdaje się odwoływać strona apelująca, niemniej jednak obecnie kwestia dopuszczalności zasądzenia zadośćuczynienia za śmierć najbliższego członka rodziny w oparciu o art. 448 k.c. i art. 24 k.c. z powołaniem się na zerwanie więzi rodzinnych jako dobra osobistego, nie budzi już tylu zasadniczych wątpliwości. Wyrazem tego może być chociażby wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2012 roku, I CSK 314/11 (LEX nr 1164718), w którym wypowiedział się on jednoznacznie, że w stanie prawnym sprzed dnia 3 sierpnia 2008 r. spowodowanie śmierci osoby bliskiej mogło stanowić naruszenie dóbr osobistych najbliższych członków rodziny zmarłego i uzasadniać przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. Prawo do życia w rodzinie i utrzymania tego rodzaju więzi stanowi bowiem dobro osobiste członków rodziny i podlega ochronie na podstawie art. 23 i art. 24 k.c.

Uwzględniając wyżej przytoczone okoliczności należy przyjąć, że zadośćuczynienie zasądzone przez Sąd Okręgowy w kwocie 60.000 zł stanowi odpowiednią, w znaczeniu przyjętym przez przepis art. 448 k.c., rekompensatę dla N. P.. Sąd II instancji nie podziela w tym zakresie stanowiska apelującego, jakoby normalny przebieg żałoby u powódki przemawiał za obniżeniem zadośćuczynienia. Podkreślenia bowiem wymagają okoliczności, wyartykułowane już przez Sąd Okręgowy, a mianowicie młody wiek powódki w dacie śmierci ojca, poczucie osamotnienia i krzywdy, które powódka odczuwać będzie jeszcze przez długi czas z uwagi na silną więź emocjonalną, łączącą ją z ojcem, bliskość ojca, na którego wsparcie psychiczne i codzienną pomoc mogła liczyć w dalszym życiu, mając tym samym poczucie stabilności i bezpieczeństwa, którego został przedwcześnie pozbawiona. Opisany stan przeżyć emocjonalnych powódki

i pozbawienie jej ojcowskiej troski i opieki w wieku zaledwie 18 lat przemawiały za nieuwzględnieniem stanowiska apelacji pozwanego w zakresie obniżenia zadośćuczynienia.

Sąd odwoławczy nie podziela również argumentacji skarżącego w przedmiocie naruszenia art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. z 2003 Nr 124, poz. 1152). Stosownie do treści tego przepisu, z ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych przysługuje odszkodowanie, jeżeli posiadacz lub kierujący pojazdem mechanicznym są obowiązani do odszkodowania za wyrządzoną w związku z ruchem tego pojazdu szkodę, będącą następstwem śmierci, uszkodzenia ciała, rozstroju zdrowia bądź też utraty, zniszczenia lub uszkodzenia mienia. Kwestia odpowiedzialności sprawcy wypadku została przez sąd przesądzona. Odpowiedzialność pozwanego zakładu ubezpieczeń nie jest odpowiedzialnością za swój czyn. Jest to odpowiedzialność gwarancyjna w ramach ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, czyli za czyn osoby ubezpieczonej (sprawcy wypadku – A. G.), której granice wyznacza zakres odpowiedzialności ubezpieczonego, na zasadach przewidzianych przez art. 822 k.c. i art. 13 ust. 2 wspomnianej ustawy. Pozostaje poza sporem, że ubezpieczony od odpowiedzialności cywilnej w pozwanym towarzystwie (...) był obowiązany do naprawienia szkody wyrządzonej ruchem pojazdu, którym się poruszał, a będącej konsekwencją śmierci brata powódki. Brak jest podstaw do przyjęcia, że ubezpieczyciel miałby odpowiadać tylko za naruszenie dóbr osobistych, jakimi są zdrowie i życie, albowiem – jak już wcześniej wskazano – ponosi on odpowiedzialność w granicach, w jakich rozciąga się obowiązek naprawienia szkody przez sprawcę, a ten obejmuje również naprawienie szkody spowodowanej naruszeniem dobra osobistego w postaci więzi rodzinnych.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. zawartego w skardze apelacyjnej powódki, wolno powiedzieć, że nie jest on trafny, nadto przyjmując, że wskazana tam kwota 65 000 zł, jakoby zasądzona zaskarżonym wyrokiem stanowi zapewne przejaw błędu autora apelacji.

W ramach wskazanego zarzutu powódka uczyniła osiłą apelacji błędne, w jej ocenie, uwzględnienie przez Sąd Okręgowy w ferowaniu zaskarżonego wyroku kwoty 35 000 zł wypłaconej na podstawie art. 446 § 3 k.c. W istocie o tę kwotę, zdaniem skarżącej, wadliwie zostało pomniejszone zadośćuczynienie w rozpatrywanej sprawie. Z zaprezentowanym stanowiskiem nie sposób się zgodzić. Otóż Sąd I instancji wszechstronnie oceniając materiał dowodowy, zasądził kwotę 60 000 zł tytułem zadośćuczynienia, uwzględniając szereg okoliczności, które szczegółowo omówił w pisemnych motywach, opierając się na przesłankach obiektywnych, wypracowanych przez judykaturę w referowanej materii. Z całą pewnością, wbrew wywodom skarżącej, przeciętna stopa życiowa oraz sytuacja materialna roszczonego nie przesłoniły zakresu krzywdy powódki doznanej w związku ze śmiercią ojca. Powtórzyć jedynie w tym miejscu należy, że powódkę łączyła silna i bliska więź z ojcem, jednakże zdarzenie to nie miało wpływu na kontynuowanie nauki, proces żałoby miał charakter fizjologiczny i nie przybrał patologicznej formy, powódka nie wymagała terapii psychologicznej ani leczenia psychiatrycznego. Śmierć ojca nie wywołała u skarżącej uszczerbku na zdrowiu w aspekcie psychologicznym ani psychiatrycznym. W tym stanie rzeczy dramatyzm doznań powódki, o którym pisze apelacja, wolno uznać za przesadzony w ustalonych okolicznościach faktycznych.

W świetle wyżej poczynionych ustaleń, Sąd odwoławczy podziela zawarte w uzasadnieniu Sądu I instancji rozważania prawne i nie znajduje podstaw do zakwestionowania prawidłowości zastosowania przez ten sąd przepisów prawa materialnego, których naruszenie zarzucali skarżący.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelacje obu stron jako bezzasadne. O kosztach postępowania apelacyjnego sąd orzekł na podstawie art. 100 k.p.c.